

Сяргей Панізінік (Папар)

Літары у расе

Зборнік вершаў для дзяцей

Мінск

Выдавецтва Віктара Хурсіка

2011

Уда 821.161.3(02.053.2)
ББК 84 стдI-5 (4Беи)

П16

*Аўтар выказвае падзяку за дапамогу ў выданні гэтай кнігі
суайчынніцы з г. Дзісна сп. Вользе Грыцук (Дуброўскай)*

Для малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту

Панізьнік, С.

Літары ў расе: 3б. вершаў для дзяцей/ Сяргей Панізьнік. - Мінск:
Выд. В.Хурсік, 2011.- 72 с. іл.

ISBN 978-985-6888-60-4

У кнігу ўвайшлі вершы для дзяцей малодшага і сярэдняга школьнага
ўзросту, нанісаныя аўтарам у розныя гады.

УДК 821.161.3 (02.053.2)
ББК 84 стдI-5 (4Бсн)

У афармленні кнігі выкарыстаны фотаздымкі і малюнккі С.
Панізьніка
pan-i-znik@mail.ru

© С. Панізьнік, 2011

© Валерый Дзевіскіба, партрэт С. Панізьніка, 2011

© Выдавец В. Хурсік, афармленне, 2011

ISBN 978-985-6888-60-4

© OCR: Камунікат.org, 2011 год

© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2011 год

© PDF: Камунікат.org, 2011 год

СЯРГЕЙ ПАПАР

(Сяргей Сцяпанавіч Панізьнік)

Нар. у 1942 г.

Сяргей Панізьнік (псеўданім Сяргей Папар) мае трыццацігадовы стаж супрацы з юнымі чытачамі. У выдавецтве «Юнацтва» ён падрыхтаваў да друку дзесяць зборнікаў гістарычнай літаратуры пад назвай «Бацькаўшчына» (1990–2002). Прымаў удзел у выданні шматтомнай «Бібліятэкі дзіцячай літаратуры народаў СССР», у тым ліку і зборніка «Песня Даўгавы: Вершы, апавяданні, казкі латышскіх пісьменнікаў» (1986). У выдавецтве выходзіў і штогоднік дзіцячай літаратуры «Ветразь. Пісьменнікі народаў СССР і замежных краін — дзецям». Выпускі 1985, 1990 гадоў падрыхтаваў С. Папар. Там жа для дзяцей сярэдняга школьнага ўзросту выйшла «Падарожная кніжка Скарыны» (1990) — укладальнікі С. Панізьнік, В. Дышыневіч, а таксама зборнік вершаў Янкі Купалы «Явар і каліна: Паэзія каханьня» (2000) — укладальнік С. Панізьнік. 1999-м годам пазначаны выхад яго аўтарскай кніжкі «Золкая зёлка» (вершы для малодшага школьнага ўзросту).

Для серыі «Школьная бібліятэка» ім укладзены: «Максім Багдановіч: «Шьпшына» (1991) і «У бязмежную даль: Кніга пра Максіма Багдановіча» (1996), «Слаўны сын Беларусі: Кніга пра Скарыну» (1994), «Жыві ў свабодзе!: Кніга пра Каліноўскага» (1996), «Янка Купала. Якуб Колас: Родныя вобразы» (разам з Я. Хвалеем, 1997), «Свой пачэсны пасад: Кніга пра Янку Купалу» (1999).

Сяргей Панізьнік (Папар) у 1997г. Выдаў кнігу «Сустрэча родных сусветаў», дзе змешчаны пераклады яго вершаў на англійскую, балгарскую, латышскую, польскую, рускую, украінскую мовы. А ў яго зборніку «На ўсе вякі...» (Мінск. Выдавец В. Хурсік. 2011) ёсць пераклады на англійскую і французкую мовы.

**Сяброўскія
адведзіны -
добрых кніг
агледзіны**

РАСІНКА І ЖУЧОК

Сеяў росы вясёлы стручок.
Падышоў да расінкі жучок.
Падзівіўся,
Знямеў на хвілінку.
Яшчэ раз паглядзеў
на расінку.

І знікае усмешка са шчок,
Бо з расінкі
Глядзіць-пазірае
І са страху амаль памірае
Гэткі ж самы маўклівы
жучок.

У расінкі — і вусы жучка,
Гэтаксама трасецца
шчака,
І як нітачкі — валасы,
І пушыначкі для красы
На карычневай галаве.

І нарэшце жучок
Ціха чокнуў:
— Чок-чок...
Даражэнькі стручок,
Ты люстэрка згубіў у траве?

Засмяяўся стручок,
А расінку
Строе жучку
На каляную спінку.
«Чок-чок-чок», — я пачуў.
І — маўчок...

Без люстэрка застаўся жучок

ВЕРАСЕНЬ

І ужо не месяц — верасы
Звіняць.
Нанэўна, ад расы.
Чутны світанку галасы:
— Дзiнь-дзiнь...
Бом-бом...
— Жывём?
— Жывём!
Мне Верасень
Руку падаў:
— Ты ў школу
Свой партфель
Сабраў?
— Сабраў партфель,
І сам сабраўся,
І з вольным летам развітаўся
— Куды ж цяпер
Твой дзень імчыцца?
— Вучыцца, Верасень,
Вучыцца.

*З кнігі «Беларуская дзіцячая літаратура».
Хрэстаматыя. Складальнікі М. Яфімава, В.
Ляшук. Мінск. «Вышэйшая школа». 1996 г.*

ЛЯ ВЕЖАЎ НАВАГРАДКА

Схавай ты, вежа, і мяне
за шэры загрудак:
пачуць бы, як ускалыхне
вякі Наваградак...

Маўчаць каменні і гара,
хоць і варушацца...
Няхай раскрыліцца зара
з чырвонай ружыцы, —
каб нашу памяць
кветка-звон
у шлях паклікала,

каб ведаў кожны маладзён:
зямя — вялікая;
зямя вялікая, у нас
зямя высокая,
і нашы вежы ў добры час
люлялі сокалаў.
Адкуль ідзём? Ад баразны,
з малога каліва...
Няма наваградскай сцяны,
і замак спалены?
Затое мы — саюз вякоў
жывучай спадчыны...
Наваградак — ты меч бацькоў,
ты песня матчына.

БЕЛАРУСЫ

Людзі ветляя.
Мы не бедныя:
рэкі — з русламі .

Беларусы мы!

Неба — божае,
Сэрца гожае,
з перагрузкамі...
Беларусы мы!

Між суседзямі
не мядзведзямі
заскарузлымі.

Беларусы мы!
Мы таланныя,
людзі знаныя,
свой Каруза быў...

Беларусы мы!

Слава — позняя.

Ніва — росная,
зерне грузнае.

Беларусы мы!

*З кнігі «Пад сэрцам у Радзімы». Сучасная
беларуская паэзія. Мінск. «Беларуская энцы-
клапедыя». 1997 г. Складальнік М. Скобла.
Серыя «Школьная бібліятэка».*

САГРЭТАЕ НА ВУСНАХ

Мяцеліца кружыць нанова.
І зноў настывае мой двор.
На вуснах сагрэтае с л о в а ,
не бойся настуджаных зор.
Растануць сумёты настрою,
самотная хваля сплыве.
Абудзіцца сэрца вясною:
каханаю — м о в а — жыве!
Цябе крыгаходы не знеслі,
не стала чужой гарадам.
На вуснах сагрэтую п е с н ю
і новым вякам перадам.

РЭХА Ё РОДНАЙ СТАРАНЕ

Што на памяці у Сонца?
Светлы лік у цьме бясконцай.
Нараджаўся там Су свет:
свет людзей і свет планет.

Што на памяці ў Зямлі?
Каліва на аралі:
знізу — корань, зверху — кветкі.
Там, дзе кветкі, —
ёсць і дзеткі!

Помняць нашы курганы

кожнай — жвір і жар — вайны.
Што на памяці ў Айчыны?
Бляск паходні і лучыны,
плахі меч, Пагоні меч
і фатпыстаў чорны смерч.

Што на памяці у Песні?
Тое, што ўжо не закрэсяць
ні вякі, ні лайдакі,
ні алоўкі, ні штыкі.

Мова — з памяці-вязама:
без яе мяне няма.

Для душы няма пажывы —
не жывы я, не служывы.
Ведаю, што дух народны
з роднай мовай несмяротны.

Што на памяці. ў мяне?
Рэха ў роднай старане.
Ля Дзвіны карэнні роду.
Веру: ім не будзе зводу!
Мой сыноч, мая дачка —
два вяслы. Жыве рака:
вёслы крыламі ўзлятаюць,
нашы дні ў вякі плывуць,
і суседзі нас вітаюць.
Б е л а р у с а м і завуць.

З кнігі «Сэрцам роднага слова краніся». Хрэстаматыя для вучняў старэйшых класаў. Мінск. «Народная асвета». 1998 г. Укладальнікі М. Воінаў, К. Усовіч.

ВОЖЫК І БЕЛЫ ГАРОШАК

Чамусьці Вожык
Не выцер ножак
І лёг у ложка.

Спаў дрэнна Вожык,
Бо многа крошак
Прынёс у ложкак.
— Мой дружа Вожык,
Сказаў Гарошак, —
З усіх дарожак
У свой жа ложкак
Прынёс ты крошак.

Нашто ж парожак,
Дзе можа з ножак
Не толькі Вожык
Патрэсці крошак, —
Каб легчы ў ложкак
Як я, Гарошак?

ЧАРАДЗЕЙНЫЯ СЛОВЫ

Свеціць сонца.
Бачу цень.
Прывітаўся:
— Добры дзень!..
Цень стаіць
І не хістаецца.
Цень са мною
Не вітаецца.

Я пайшоў —
І цень скрануўся.
Цень за дрэва
Захінуўся.
З кроны
Нейкі чараўнік
«Чык-чырык!»
Сказаў —
І знік.
Цень знямелы
Дзіву даўся:
«Верабей,
А прывітаўся!»

Дабрадзеі
Тры харобрых:
Ранак, Дзень
І Вечар добры.
Хто вітае
Іх часцей,—
Той жыве
Як чарадзеі.
Хто ж да ласкі
Найахвочы,
Яшчэ й зычыць:
— Добрай Ночы!

*З кнігі «Вяснянка». Апавяданні, вершы,
казкі. Мінск. «Юнацтва». 1999 г. Укла-
дальнік М. Зарэмба*

ЖЫВІЦА

Імгліцца ў бары.
Ігліца
Сьплецца восенню з хвой.
А на імху з жарствой —
Не журавінка — жывіца:
Кропля смалы жывой.
Жывіца — расы сястрыца.
Сёння слязой свіціцца.
Як залатая сініца,
Стыне.
Ёй праз вякі
Бурштынінкаю скаціцца
Ў далоньку
Чыёйсьці рукі.
Зорны каменьчык-памяць
Промнікі ў сэрцы запаліць.
Будзе наноў іскрыцца
Жывая мая жывіца!

ХВІЛІНКА

Мая хвілінка весела гуляла.
Расінку у світальны час люляла.
А пры цяпельцы кніжкі мне чытала
І зёлкаю над вухам казытала.
Мая Хвілінка падрасцала лёгка.
І салавейка для яе зацёхкаў.

А паднялася нада мной дзянніца, —
З Хвілінкаю з крыніцы мог напіцца.
Мая хвілінка наталіла смагу —
І я адчуў сівых вякоў адвагу.
Расце былінка свечачкай на лузе —
Мая Хвілінка з вечнай Беларусі.

КРОПКА

Бегла кропка
нетаропка.
А за ёю
цэлы сказ
нетаропка
бег да вас.

А за сказам тым —
радкі.
За радкамі —
кніжка...
Бегла кропка
нетаропка.
Кропка ў нас
не лішняя.

Ставіць кропку
трэба ў час:
ратаваць і сказ
і вас.
Кропка — гэта сіла!
Пачыталі?

Пагуляць
вас яна
прасіла.

*З кнігі «Жывіца». Вершы, апавяданні, казкі пра
дзяцей і для дзяцей. Мінск. «Юнацтва». 1999 г.
Укладальнік І. Гімпель*

АНТЭНА

Бацька ўголас вырашае:
— Дзе б антэну мне дастаць,
Каб лавіла Рым, Варшаву
І Парыж магла б узяць?

Уявіў я: ў нашай новай
Той антэне над страхой
Як у сетцы павуковай
Бон трапечацца, Ханой,
Надрываецца Тырана,
А Нью-Йорк — як авадзень...
І антэны нашай рама
Накаляецца штодзень.
І тады сказаў я татку,
Каб суцішыўся мой страх:
— Голас Мінску напачатку
Ты пусці пад родны дах.

Будзем ведаць я і ты:
Дом наш — годны, не пусты!

САЛАЎІНЫЯ СЫНЫ

Зачараванья гаі —
Купальскія — гудуць!
Ідуць сівыя салаўі,
Сваіх сыноў вядуць.
Ідуць азёрнай стараной
Па залатым куп'і.
І акрыляюцца зямной

Любоўю салаўі.
Хачу і я за салаўя
Быць у цябе, Краіна.
Табе — уся любоў мая
І салаўя і сына.
За намі цеплыня гаёў
І продкаў цішыня.
Мацнеюць крылы ў салаўёў,
Надзеяцца штодня.
На ўзлёце вераць у зямлю,
Дзе з песнямі растуць.
Сваё крылатае «Люблю!»
Да сонца данясуць.
Хачу і я за салаўя
Быць у цябе, Краіна.
Табе — уся любоў мая
І салаўя і сына.

*З кнігі «Незабудкі». Вершы. Мінск. «Юнацтва»
2000 г. Укладальнікі У. Карызна, Я. Хвалей. Се-
р'я «Бібліятэка беларускай дзіцячай літара-
туры».*

НА ўЗЫХОДЗЕ СОНЦА

Лясныя прывіды — яліны —
З начы вясенняй паўставалі.
Разлівы песняў салаўіных
Тушылі зоры,
Ранне звалі.

Па белых росах дзень каціўся.
Падрос — і сонейка напіўся:
Увесь у промнях...
Малайчына!
Сустрэла новы дзень Айчына.

ДАРОГІ І СУСТРЭЧЫ

Мне раніцу ліловую

Ускінуць бы на плечы!

Тады знайду я новыя
Дарогі і сустрэчы.

І на шляху з прываламі
Бацькоўскі дом узвесню,—

Каб гулкія, трывалыя
Укласці словы ў песню.

Дзе словы нараджаюцца?
Пра што яны вяшчуюць?

Па мураве качаюцца,
Размову продкаў чуюць.

І кожнаю былінкаю
Гучаць на Беларусі.

З Радзімаю-Крывінкаю
Я песняю зрастуся!

*З кнігі «Вясёлыя коўш». Вершы і казкі. Мінск.
«Юнацтва». 2000 г. Укладальнікі А. Вольскі, І.
Гімпель. Серыя «Школьная бібліятэка».*

СВІСЛАЧ — МАЦІ НЯМІГІ

Зоркі з неба ападалі ў скрусе:
лёс Нямігі ўспомніла рака...
Адвяла ад гнеўнай Беларусі
меч варожы мужная рука.

Свіслач, Свіслач! Берагі ў граніце.
Прамаўляе Свіслач грамадзе:
— Зоркі па-над Мінскам
сцеражыце,
беражыце знічкі у вадзе!

Ты Мянеска мельніцу круціла.

Стронгу гадавала ты ў віры...
Да Купалы берагам гасцінным
тут ішлі вясёлыя сябры.

І не раз у веснім паўнаводдзі
крыгаломамі буяла ты.
Дваццаць першы век ужо наводзіць
над табою гонкія масты.

Да цябе вяду, як да сястрыцы,
з новымі падзеямі гады,—
каб Дзяржава помніла крыніцы
летапіснай, векавой вады.

Свіслач, Свіслач! Берагі ў граніце.
Прамаўляе Свіслач грамадзе:
— Зоркі па-над Мінскам беражыце,
сцеражыце знічкі у вадзе!

*З кнігі «Бярозка». Вершы, апавяданні,
эсэ. Мінск. «Мастацкая літаратура».
2003 г. Укладальнік У. Мароз.*

**Зверху -
сонца.**

Знізу - зёлка

Паяднала іх

Вясёлка.

ВЯСЁЛКА

Пасля дажджу смяецца зёлка,
бо навалніца не грывіць.
Над галавой вісіць вясёлка
і так лагодна просіць піць.

Ёй і крынічка заспявала:
трымцяць вяселья круці.
...Мяне вясёлка уздымала
і мной злучала берагі.

Сказаў вясёлцы: — Калі ласка!
І мне дай радасці глыток,
бо ты — Айчыны апаяска,
а я — Радзімы завіток.

ВЯСНА

Пераступіў парог —
у хаце як у лесе:
вясна

у вочы лезе.

Зіме перапалох.

Клявала нас у нос

і была на начлезе.

Вясна

у вочы лезе.

Бывай, густы мароз!

Парог пераступлю,

скажу сястры Алесе:

— Вясна

у вочы лезе,

бо я вясну люблю.

Залезе на руку —

вазьму яе на плечы.

І сцягам затрапеча

вясна ў сакавіку!

У РУКАХ БАРБАРЫ – ДОЖДЖЫК

Зверху — сонца.
Знізу — зёлка.
Паяднала іх
вясёлка.

Колькі
у вясёлкі дужак, —
столькі ж
у Барбары стужак.
Гэта значыць,
што Барбара
сёння для вясёлкі -
пара!

Той,
хто палівае зёлку,
сам падобны
на вясёлку.

ГАЛІНКА

Павярнуўся да Галінкі:
— Рукі
у цябе —
галінкі.

Не махай рукамі, годзе:
каля носа вецер ходзіць.

Лепш далонькай правядзі
па шчацэ маёй.
Глядзі —
чырванее...

Ты, сястрыца,
веру, будзеш чараўніцай!
Свецяцца іскрынкі
у вачах Галінкі.
Хай галінкі веснія
зачаруюць песнямі!

ЗАВУШНІЦЫ

У Міланькі-вучаніцы
зоркі дзве, як дзве сястрыцы
завушніцы.

Вам усім не надзівіцца.
Не спрабуйце вы ўчапіцца
ў завушніцы.

Каралеўна-чараўніца
вам аддаць не пагадзіцца
завушніцы.

Будуць радаваць, іскрыцца
у Міланькі завушніцы —
бліскавіцы.

Хто іх носіць — не баіцца,
бо й вяселька-таямніца —
неба завушніца.

ПЕВЕНЬ-ГАРЛАПАН

Золак. Певень-гарлапан
на шастку сядзіць як Пан.
Прэ з яго гардыня.
Кукарэчне першы раз —
крэчне гаспадыня.
Гаспадар, нібы той вожык,
растрасе санлівы ложак,
дакранецца веніка —
супакоіць Пеўніка.
Толькі ж Певень лайдаку
кляне ў сонную руку.
Кукарэчне так, дурніца,
што абвісне аканіца.
Сонца ў небе разгарыцца
ад яго ку-ка-рэ-ку!

Вёска наша не сталіца.
Кожны рады сваяку...
 Квохкае курыца,
 цецярук такуе,
 шэрая зязюля
у бары кукуе.

ФІЛІН ФІЛЬКА

Філін Філь замест малін
любіць а-цы-да-філін.
Лес глухі — свой родны дом —
памяняў на гастраном.
Філь глядзіць на ношу нашу:
у «Кефір», ці «Сыраквашу»
толькі дзюбай дзеўбане:
вітаміны ёсць на дне?
— Дайце
 а-цы-да-філіну
 мне!

Чуем Фількі смелы кліч.
Ён разумны, лекар Сыч.
Медсястра ў яго — Сава:
з мудрай дзюбай галава.

Прастуджуся, —
дзе сяць ложкак
дайце ацыдафіліну ў ложкак.
І Сыча паклікаць варта:
будзе ля пасцелі варта.

З ім, здаровы, перад сном
палячу
у гастраном.

ПРЫГОДЫ МАМАНЦІКА

Маманцік паклікаў маму:

захацеў наведаць краму,
каб купіць там парасон.

Уваліўся ў краму Слон.
І калі ён павярнуўся, —
парасон перавярнуўся,
вентылятар загудзеў...

— Мамачка, я паляцеў!

Цэлы дзень шукала мама,
дзе сыноч яе, дзе крама.
Прадавец меў даўні вопыт:
затрубіў Слану
у хобат, —
парасон з нябёсаў строс,
выцер Маманціку нос.

Парасон той — не лавушка
і не цацка на сезон.
Той касмічны парасон
прылажылі мы да вушка:
Маманціку самы раз,
каб схаваць
свой нос
ад нас
і ад ліўня-пльвуня,
і няўключднага Слана.

НАВЫПЕРАДКІ

На двары стаіць Мароз.
І навошта мне той крое?
Рваць не буду стужку.
Дзе мая падушка?
Клікну сон над вушка.

Сніцца ў лесе ляда:
там — алімпіяда.

Пні — баксёры-таўкачы,
з імі дужацца карчы.
Крушацца бар'еры!

А над імі крумкачы:
ў іх секундамеры.

Ох, такое ленш не сніць.
Папрашу ў сястрычкі піць.
Вып'ю мёду кружку.

Смела выбегу на крое.
Трэнер у мяне — Мароз.

Першым мой чырвоны нос
уваткнецца ў стужку.

ПРАБАЧЭННЕ

Мама нам абед гатуе.
Тата поліўку вартуе,
каб не збегла ўпروحкі.
Мы паселі за сталом.
Так ахвотненька жуём,
едакі-сыночкі.
Паабедалі гулякі.
Адышліся без падзякі.
Мама — у маркоце:
— Вінегрэт быў да катлет.
Мо нясмачны наш абед?
Быў удзячны коцік...

.....
Ціха просім прабачэння:
— Праглынулася з пячэннем
слова «Дзякуй!» Што рабіць?
... Мы цалуем тату, маму
і бяжым хутчэй у краму —
каб марозіва купіць.

СМАЧНАЯ НОЧ

Сонца зайшло.
І неба над хмаркамі
ціхае, беспраменнае.

Сабака маўчыць,
не гаўкае:
думае над пераменамі.

Ночка паспела
нос урасіць, —
і нюх у яго абвостраны:

гладкі мясячык
смачнай косткаю
па-над будкай вісіць.

ЗАСТУПНІКІ

Адвакаты — два каты.
Сёння я падсудны:
з'еў дзве міскі смакаты,
не намыў насуды.

Мама:
— Ты як абібок.
На стале аб'едкі.
Частаваў катой, сыноч?

— Мы, каты, не дзеткі.
А пра кухню што сказаць?
Супчык не халодны.
Даў талеркі аблізаць
ваш сыноч галодны.

Рыбін хвост перападзе, —
мы насунем тапкі,
перамыем у вадзе
міскі,

ложкі,
лапкі.

МУРЛЫКА

У кватэры катавасія:
не злавіла ката Васю я.
Беспарадак, мітусня...
Надакучыла гульня,

бо ката фантазія
ўсе куткі аблазіла:
модненькай адзежынай
хоча быць нацешаны.

Донжуан, ці донкіхот
катавасенькі мой кот?
Просіць пад халацікам:
— Дай бярэцік з банцікам!

Фантазёр і абармот,
не супыніш свой факстрот, —
дам падгузнік пад жывот.

Ох, прыціхла катавасія.
Спіць з катом Еўропа, Азія...
Не пакрыўджу ката Васю я:
ён мой рыцар,

прынц
і лорд!

(А мур-р-лыча
быццам кот).

СЯБРЫ

Конь стаіць, глядзіць на лут.
Конь — Ката вялікі друг.
Конь Катовіч ціхі, смірны.
Конь Катовіч самы мірны.

І даводзіцца Каню
для Ката спяваць курню.
Кот не падкаваны,
Кот не зацугляны,
Кот вушамі не стрыжэ,
а сядзібу беражэ.

Завядзе Каня ў катух:
будуць
зімаваць
удвух.
Каб не быў хто ў клеці
трэці, —
мышку ў хату
возьмуць дзеці.

ЗДАРОВЫ СМЕХ

Ох, які забаўны Смех!
Не схаваеш Смех у мех.
Ён раскацісты, уцешны,
і вясёлы, і нацешны.

Толькі ж ты не рагачы.
Мы з табой не рагачы,
як ласі, ці зубры.

Зверы скаляць зубы.
Гарлапаніць, глотку дзерці
не, не хочуць нашы дзеці.

Дождж на вуліцы, ці снег, —
коціцца за імі
Смех.

ГАСЦІНЕЦ

Падрастаў з унучкай дзед
Бегаць налаўчыўся.

Весяліць з ёй цэлы свет
хутка навучыўся.
Дні з унучкаю лічыў:
нёс ёй у свяцёлку
на Вялікдзень кулічы,
на Каляды — ёлку.

Спланаваў на цэлы год
дзед усе навіны.
Вось і заўтра карагод:
будуць імяніны.

Паднясе салодкі дар
ёй з янтарнай лыжкі.
Будуць «грызці» і «Буквар»
Анатоля Клышкі.

**Слова –
промнічак
дагодны,
Мова–
месячык і
сонца**

КАЛЬЧУГА СЛОВА

Не вараг я ваяўнічы —
мечнік службы адмысловай.
Мне пасуе да аблічча
светлая кальчуга слова.

Хто прамоўца — абаронца
ад нямоты і нягоды:
слова — промнічак лагоды,
мова — мясячык і сонца.

Гукамі зямлі лячуся.
Хай глядзіць Айчына горда:
я ў кальчуге, ты ў кальчуге, —
мы сумоўная кагорта!

АДБОРНЫЯ ЗЯРНЯТЫ СЛОЎ

Мова — скарбніца, казна,
поле векавое.
Дзе — у словах — збажына,
думай галавою.

«У мінулым годзе...» — сказ
калькаю завецца.
«Летась...» — добры пераказ
лашчыцца да сэрца.

Смела йдзеш у магазін,
а да крамы — воўкам?
Карандаш ну хоць адзін
замяні алоўкам.

Мыгня ёсць, таможня ёсць,
тратуар і ходнік...
На Радзіме ты не гоець, —
субсяседнік-моднік.

Будзе

чуйнаю
душа, —
мову не праб'е іржа!

МАЦЯРЫК

Не толькі мы расцём,
і дрэвы падростаюць.
Вясновы вадаём
галінкі абдымаюць.
Разгортваюцца дні,
трапечыцца лістота.
Праменьчыкі крані —
абудзіцца прырода:
ў яе на далані
ты — родная істота.
Сцяжына як ручнік:
трава аб тварык трэцца...
Скажы, а як завецца
айчынны мацярык?

СВЕТЛАФОР

Тата кажа мне ў дакор:
— Верцешся па вуліцы...
Не глядзіш на светлафор.
Бачыш, як ёы жмурыцца?
Ты скажы сваім сябрам:
бегчы наўскасяк не дам.
Я свавольніка спыню.
Пастаіць, гаротненькі.
Школьнікі — не шкоднікі.
Вочы таты, не маю,
аж прамяняць дабрыню.
— Тата, я цябе цаню,
светлафор мой родненькі!

ЗУБРЫНЫЯ ВЕДЫ

Школа ў пушчы.
Донца дня
рэха навапчыла.
Тут зубрыха
зубрыня
мудрасці вучыла.
Чуў разгалісты дубок
пушчы павучанні:
— Зубрык, ведай назубок:
словы ў нас — мычанні.
Наматай на рожкі
сцежкі і дарожкі.
Ты навуку не зубры, —
думаў у развазе.
Не зубрылы мы, зубры,
ў белавежскім класе, —
мысляры-гаспадары
на сваім папасе.
Як арэхі лушчы
Веда
нашай
пушчы!

ЛІТАРЫ Ў РАСЕ

Хто на Нарач,— падзівіцца.
Я ж трымаю коўш расы.
Уваткнулі
у вадзіцу
літары свае насы.

У (кароткага) не стала, —
толькі капялюш пльве.
У каўшы загрузатала,
н е с к л а д о в а е прыўстала
кепка зноў на галаве.

З выбуховым «у» на востраў

перабраўся. Добры схоў.
Там з расою вельмі проста:
доіцца з крылатых слоў!

Літары ў расе купаю,
бы купальскія вянкi.
Мову звонкую ўздымаю
ад зямлі да небакраю.

Родным гулам абдымаю
вас — і ўсе мацерыкі.

ЛЕЎ-ВАСТРАСЛОЎ

Звералоў
пайшоў
У роў.
Сеў
У схоў,
не кракаў.
Згаладнеў.
А еў — упрэў...
Спаў і сніў
ён ракаў.
Там і Леў
яго заспеў:
свой «улоў»
залапаў
і адвёў
яго дамоў.
Каб астыў —
урок правёў:
пра любоў
да ўсіх звяроў
нараспеў
балакаў.

ЦЮЦІК-ВАЎКАДАЎ

Ваўкадаў саспеў
для сгіраў.
Лоўка
Воўка
воўка браў.
Цюцік: — Гаў!
Зубамі шчоўк...
Воўк
замоўк
і стаў
як шоўк.

ВОЎК І ЗВЕРАБОЙ

Воўк ахрып,
зусім замоўк.
Дзень, другі не вые.
Застудзіўся, абібок:
горла чым прамые?

Ён прымае чай густы:
зверабой-заварку.
Выпіў Воўк
гарбаты чарку —
паглядае на кусты.

Воўк баіцца не чайку —
Зверабою страшна:
раптам возьме за гачаку,
каб спытаць адважна:

— Перастанеш выць, герой?
Ты дзіцятак будзіш.
Я твой лекар — Зверабой!
Енчыць, Воўк, не будеш.

Я лячыць усіх люблю.
А не сцішыш глотку, —

ў Ваўкавыску пасялю.
І забудзеш ты зямлю,
дзе радзіма продкаў.

ЧАРАДЗЕЙНАЕ ДАСВЕЦЦЕ

Дарога
да рога.
Мы выйшлі за вёску.
А поўня над намі
бы выліта з воску.

У зор
свой узор.
Зыічак срэбраны вырай.
Світае. Вунь золак
бяжыць з Растапырай.
І мы з Вераб'ём
звера б'ём.

У запас
бярэм Растапыру,
каб сунуць за пас.
Крычыць Верабей:
— Ой, мне цяжка, аслаб, —
асла б на падмогу,
каб крылцы аслабіць.

— Асла біць?
Не дам. Я баюся
упасці
і трапіць з табой, Верабейчык,
у пасці
Кашчэяў ашчэраных.
Вернемся, дружа,
з-пад ведзьміных лесвіц.
Сустрэне нас Ружа
ля родненькіх весніц.

ДАЛЬКАЖЫК

Падарылі мне далькажык.
смоужыкам на пляжы —
з кветкамі пасецца.
А ў руках — трасецца.

Нехта звоніць з далячыні.
Хто знайшоў мяне ў лагчыне, —
у лясной гушчэчы
просіць аб сустрэчы?

Мне нашэптвае мабільнік:
— Будзь мабільным!
Кінь свой быльнік.
Сябрукоў ахвочы
бачыць вочы ў вочы?

— Ты, мой дружа, ці сучасны?
Вочы хітрыя пратры.
Мой далькажык самы класны!
Я ў мабільніку — ўнутры.

А звядзе
у школе
бокс, —
вось і станем нос у нос.

СУМ ОЎЕ

Той, хто востры на язык,
чэша ім, «язычнік»:
трэпле, круціць кожны зык,
абгрызае клічнік.

А пыталнік не ўкусиць —
на ілбе закрутка:
і таму язык сіпіць,
і не ходзіць гнутка.

Я кажу: той гаваркі,
хто не распускае
свой язык, а да ракі
дружбакоў склікае —

у сумоўі растапіць
пырскаўку-ільдзіну...

... Языкам аб зубы біць
нельга й кракадзілу.

ПАЧЦІВЫ ПАКЛОН

Марсіянін
на экзамен
апануў камбінезон.
Сумны ён:
— Глядзіце самі —
не вяеяні ў нас сезон.
Знік азон. Пусты газон.

Адказаць на ўсе пытанні
мне падкажуць Марса здані
і мой друг-абарыген.
Вунь стаіць як манекен.

Здаў экзамен
Марсіянін.
На чырвонья сеў сані.
І пакуль не знік спартсмен,
даў дыпламу наўзамен

кветку ў рэверансе.
Школа ўся — у трансе:
Ёсць жыццё на Марсе!

МЯККІ ЗНАК

Наб'е гузак

мне мяккі знак?
Не!
Ён мовы нашай
вечнік.
Вазьму я кніжкі
у рукзак,
па-нашаму — ў заплечнік.
І лёгка ў школу пабягу,
зноў пасябрую з Віктарам
і Яне памагчы змагу...
Я сам —
як мяккі знак
між літарак.

«КЛАСІК»

Школьны клас
нібы Парнас:
кожны вершы піша.
Лепшы ў класе
«класік» наш
безумоўна Міша.
Сачыніў радкі пра лес,
пра вясёлы хвойнік...
Смела на Парнас палез
наш прыкольны школьнік.
Стаўлю я паметку «плюс»
вершам летуценніка.
Мішу я прыму ў Саюз
Будучых
Пісьменнікаў.

КАБ РАІЛІСЯ РАІ...

Скончыш Тыдзень роднай мовы,
не стварай ёй маўзалеі.
Святкаваць ты будзь гатовы
стовяковы юбілей.

Продкі-пісары змаглі
ставіць кропачкі над «і», —
каб раіліся раі...

Мова ў нас — не накідала:
рэха з глыбіні падзей.

Слова стаў да п'едэстала, —
каб зямля маліцца стала
так, як Бог вучыў людзей.

БУДЗЬМА!

Я ад радасці світаю,
пры сустрэчы вас вітаю —
шчырую сям'ю сяброў!

Слухай, змена маладая:
мова родная — святая, —
пагаворым пра Любоў.

Богам дадзена Айчына.
Адвярнуцца немагчыма
ад прадоннага агня.

Кожны з вас вячысты, зычны.
Мацярык наш гістарычны
не абдыме цішыня.

Скажам «Будзьма!», каб Радзіма
мела залаты запас.
Есць у Бацькаўшчыны дзіва:

дзіва — кожны з вас!

**Паслужым
Бацькаўшчыне
промнем радасці**

ДРУЖБІСТАЯ БЕЛАРУСЬ

Раскрываю я душу:
— Свэйкі!¹ — клікну латышу.

— Ачю!² — выгукну літоўцу:
хай парадзецца слоўцу.

— Пшыязьнь³... — Мой пароль паляку
і «Сто лят!»⁴ яму ў падзяку.

Хто братунь⁵ мой? Украінец.
Разам з ім і я шчаслівец.

Рускага аклікну: — Друг! —
і ствару сяброўства круг.

Словамі-маністамі
кожнага прывецім.

Беларусь — дружбістая:
ведайце, суседзі!

СТАРТЫ — АД ПАРТЫ

Уваходзьце ў светлы клас,
вы — не малалеткі.
Сто пісьменнікаў для вас
падарылі кветкі:
гэта вершы, абразкі,
байкі, небыліцы.
прыбабунк завіткі
хочуць падражніца.

¹ Свэйкі! — Вітаю!

² Ачю! — Дзякую!

³ Пшыязьнь — дружба.

⁴ Сто лят! — Сто гадоў!

⁵ Братунь — братухна.

І лічылка знойдзе вас,
прымаўка пацешыць.
Хто закончыць мудры клас,
сам напіша вершы,
дзе загадкі загучаць,
заклічкі, дражнілкі,
хітрыя бубнілкі,
перайначкі, жарты...

А хто будзе варты,
таго ў школе вывучаць
будуць, як і Маўра,
Вітку, Коласа, Гурло,
Куляшова і Буйло...
Першы з іх — Купала.
Класікаў нямала!
Стаў Скарына на крыло —
Беларусь
паўстала.

ХРАМ СТАЎЦЬ НА КРУЦІЗНЕ

На прасторах за Сахарай
піраміды вострыя.
Набягуць турыстаў хмары, —
фараон у постраху.

Там і людзі, і вярблюды
ладзяць дэкарацыі...
... Напісаў і я эцюды
з іх цывілізацыі.

Сам вярблюдзікам хадзіў
з рюкзаком-заплечнікам.
Толькі доўга не блудзіў:
родны Полацк абудзіў, —
стаў яго падсвечнікам.

Я заплечнік развяжу:
акварэлі — золата!

Еўфрасінню пакажу,
Рагвалода-волата.

Вось Дзвіна — ярчэй як Ніл!
Бераг любіць люцікі...
Упляліся ў небасхіл
астравы-вярблюдзікі.

Храм стаіць на круцізне.
Пакланіся грацыі!
Фараон засне на дне,
і Дзвіна — ускальхне
німбы
нашай
нацыі.

НЕ Ў РЫМ, А Ў КРЫМ!

Наш Сапуля
урачысты,
тварык мые і вішчыць:
— Ура! Чысты!
Я вячысты,
грандыёзны, як скульптура!

Тата хмуры:
— А скульптура
бога рымскага Амура
непамытаю маўчыць.
І пакуль, сыночак Саша,
з яго лба не знікне сажа, —
«Дзякую» табе не скажа,
будзе за табой сачыць.
Ты памый яго — і з ім
Рым пабачыш, п і л і г р ы м .

— Лепш паедзем, тата, ў Крым.
Багдановіч там, Максім.
У далёкай Ялце
пастаю на варце,

«Дзякую!» яму скажу.
Урачыста паслужу:
верш Паэту напішу!

БЕЛАРУС НА ЭКВАТАРЫ

Ёсць на глобусе экватар:
бачыце шырокі пас?
Вунь па ім трасецца трактар,
весела шыбуе «МАЗ».

Для планеты важкі груз —
«МАЗ» і трактар «Беларус».

Хай збліжаюць паралелі
нацый залаты запас,
Мы даўно пасад займелі:
між народаў знаюць нас!

І для полюса не друз
«МАЗ» і трактар «Беларус».

МІША ПІША САЧЫНЕННЕ

Маладое пакаленне
прагулялася ў Нясвіж.
А цяпер у школе ціш.
Кожны піша сачыненне.

Міша — пра палац, аздобу,
пра шляхетную асобу
з імем гучным — Радзівіл.
Піша Міша з усіх сіл.

А старання тут замала.
У гісторыі завалы:
мала знаем пра князёў.
Нам расказвалі пра пушчы,
пра зуброў і завідушчых

за жардзянікам ласёў.

Чулі ў школе пра грамілаў
і грабежнікаў зямлі.
Да магутных Радзівілаў
нас нядаўна падвялі.

Канцлеры і фалькларысты,
мецэнаты, песняры...
Княжы род быў ганарысты
і пыхлівы пры двары.

Міша піша пра ваяку
пад мянушкай Геркулес.
Пісар наш! Прымі падзяку:
ты за частакол пралез.

Гетманам наперарэз
церабі зглушэлы лес!

СТРЭЧАННЕ

Стрэчанне. Кранае ранак
ледзяшовы метраном.
... Хто гiадвесiў абаранак
на галiнцы за акном?
Певень! Бо няма вадзiцы:
не адлiжныя Грамнiцы.
Абараначак iскрыцца.

На Грамнiцы — паўзiмiцы.
Пойдзе стынь-мароз на злом.

Абаранак верцiцца...
Лета хутка вернецца
у вясеннi дом.

Я — ДЗЯЎЧЫНКА КАЛЯДА

Новы Год на падыходзе.
У абноўленай прыродзе
я малюю — усур'ёз:
тата стаў як Дзед Мароз,
а Снягуркай сёння — мама.
На маім малюнку — Брама.
Пройдзе праз яе да нас
у вясёлы школьны клас
Новы Год, увесь кудлаты.
Для яго убор багаты
я зрабіла — Каляда.
Падышла пара святая:
калядую я, вітаю
з Днём Народзінаў Хрыста!
Будзе вера у народзе, —
перад Богам стане ў згодзе
беларусаў грамада.

РАДАСЛОЎНАЕ ДРЭВА

Радаслоўе — з родных слоў!
Меў гучальнае найменне
кожны сейбіт пакалення.

Жыў Банэдак, Антулюк,
Анупрэй, Юзюк, Сальвук.
З імі Домна і Праксэта,
Даміцэля і Ганэта.

З радаслоўным дрэвам
кожны стане — крэўным.
Каб карэнні не забыць,
крану звонкую любіць.

Прадзед мой Адамам зваўся.
Ён у Еву закахаўся.
І таму мой дзед-сталетак
гадаваў з дзесятак дзетак.
Жыў Габрусь, Ладымер, Нюся,
за Параскаю Каруся,

Тэжля, Стэпка, Дамініся...
Просьцяць продкі: — Азірніся!
Маладзейшы дзедаў сын
назваўся так: Юстын.
Ён таксама быў не зломак:
ёсць Ладзюк — яго патомак,
з ім Малання, Кляўда, Ганна...
Сваякоў лічу старанна:
бо радні вядзецца змена
аж да сёмага калена.
А дачушкі-балбатушкі
навастрылі свае вушкі:
— Ну а ў нас каленцаў шэсць.
Род наш зможа падужэць?
Мама кажа: — Новы год
ваш папоўніць карагод!

ПАКЛОННІК

Не бывае ў нас наветра
без лагодненькага ветра.

Не люблю я скразняка,
сухавея, свяжака,
скавыша з-пад нетраў,
буралома, шквала...
Для пагоды зла нямала.
Лес — вятрам завала.

Ураган там прападзе,
сівер абнядужыць, —
і віхура, злая бура
сцежкі не скалюжыць.

Зберагу я пушчу, гай,
бор, сасняк, сосоннік,
хвойнік, ельнік...

Лес — наш рай!
Будзе кронным

Родны Край!

Я — яго паклоннік.

ПЛЫВЕ АЗОН

Трэба для народу
многа кіслароду.
На праспекце ж сэрца ные:
газы выхлапныя.

Дзе падзецца ад смуроду?
Мы гатовы да паходу:
скажам «Не!» грузавіку
і павернем на раку,
каб набраў там у балоны
птушак, зёлак перазвоны.
І тады аж на балкон —
будзем чуць — плыве азон.
Трэба для народу
многа кіслароду!

УГЕРБОВАНЫЯ

Не ў спадабу
Каню шыны...
Дайце Коею ка-ню-шы-ны!
Ен любіў яшчэ авёс.
Хто б авёс яму прывёз?

І прыходзіцца Каню
скубці ў лузе цішыню.

Хай жуюць машыны
зношаныя шыны.
Мураву, паўстань-траву
Я з Ярылам сам нарву.
Накармлю я Коніка.
А зайграе сонейка, —

высвеціць манета
рысы сілуэта:
а там Коні,
нашы Коні
з ваярамі
у пагоні.

РЭХА-ПРАРЭХА

У мяе такая справа:
заблудзіўся і стаю.
Злева — дуб, сасонка справа.
Страху ў пушчы не ўтаю.

Як знайсці дамоў сцяжыну?
Смела прамінуў ажыну.
Лоб у лоб — бярлога-клець,
а з яе бурчыць мядзвездзь.

Дуб маўчыць. Я за сасонку:
будзь, сасонка, за заслонку!
На ратунак выйшаў Вожык,
перадаў арэхаў кошык:
— Чуеш Рэха? У бары
толькі з Рэхам гавары.
Рэха ў лесе не начуе.
Крыкні — і цябе пачуе.

Запытаецца:
— Ты дзе?

І дадому прывядзе.

ТУР

Тур — турыст?
Не, Бык вандроўны:
Тураў ведае, Турэц...
Першабытны Тур — чароўны.

Продкі ведалі: мудрэц!

Не турбуе без нагоды,
князя Тура не турне...
Ад яго — усе паходы
назваюцца турнэ.

У Туроўлі, у Турыйску
туру-вежу бадане.
На турнірах Тур прапіску
меў і ў дальняй старане.

Хочаце знайсці Быка?
Пачакайце трошкі:
рожкі
у маладзіка
гэта Тура рожкі.

АБЯРЭГ

Паглядзеў на два алоўкі.
Хто з іх сёння самы лоўкі?
Першы — лепшы. Робіць крут
па паперы белай.
А другі, нібы хірург,
тыкае нясмела.

Маляваць дык маляваць!
Здыхлік Несмяротны
той, каго Кашчэем зваць,
памагчы мне згодны.

Мы малюем абярэг —
амулет магічны.
З ім і сядзем у каўчэг.

Каля возера — начлег.
Вечар навальнічны.

Паспрабуем уначы

абярэгам зберагчы
родны край крынічны.

Намалюем жарало, —
каб азерца ажыло.

Раніцай паўстане Вежа.
Зберажом і прыбярэжжа!

ВАЛУНЫ — СЛЕДАВІКІ

Ледавік да бляску
націраў Аляску.

Поўзаў ён і ля Дзвіны.
Што прынёс нам?
Валуны.

Там — адбіткі:
вунь слядок
і далонькі завіток...
Знакі хто пазначыў?
След адбілі на вякі
мудрыя Следавікі.

Легла на валун рука:
папрашу ў Следавіка
смеласці, удачы.

Продкі нашы з даўніны
і мае апекуны.
Каля кожнай рэчкі
іх бажніцы — валуны.
Звояць мне каля Дзвіны
нашай памяці
званы.

ПАВЯРНУЛАСЯ СОНЦА НА ЛЕТА

Хоць на прамень,
але падрос наш Дзень:
надзейней на Радзіме,
як ніколі.

Сустрэнем вырай
над усхожым нолям.
З-пад продкавай
еузорнай вышыні
нрыноеяць птахі
промні дабрныі —
і сеюць, сеюць
па мяжы-акружнасці
усходы белакрылай
б е л а р у с к а с ц і .
А падрасцем
ад весняе крылатаеці, —
паслужым Бацькаўшчыне
промнем радасці.

ДА ПАБАЧЭННЯ!

Час прыходзіць развітацца.
Не скажу:

— Бывайце!

Вашым сябрам буду звацца
з кніжкаю на парце.

Я — на варце!

Да сустрэчы,
да спаткання зблізку.

Нагаворымся на вечы
ў Полацку ці Мінску.

Мудрасці

у мове

многа:

дабрынёй надзелена.

Будзе й ваша дарога
золатам засцелена!

ЗМЕСТ

Сяргей Папар (Сяргей Сцяпанавіч Панізнік). *Прадмова*

I
РАСІНКАІ ЖУЧОК
ВЕРАС ЕНЬ
ЛЯ ВЕЖАЎ НАВАГРАДКА
БЕЛАРУСЫ
САГРЭТАЕ НА ВУСНАХ
РЭХА У РОДНАЙ СТАРАНЕ
ВОЖЫК І БЕЛЫ ГАРОШАК
ЧАРАДЗЕЙНЫЯ СЛОВЫ
ЖЫВІЦА
ХВІЛІНКА
КРОПКА
АНГЭНА 17
САЛАЎІНЫЯ СЫНЫ
НА ЎЗЫХОДЗЕ СОНЦА
ДАРОГІ І СУСТРЭЧЫ
СВІСЛАЧ — МАЦІ НЯМІГІ

II
ВЯСЁЛКА
ВЯСНА
У РУКАХ БАРБАРЫ — ДОЖДЖЫК
ГАЛІНКА
ЗАВУШНІЦЫ
ПЕВЕНЬ-ГАРЛАПАН
ФІЛІН ФІЛЬКА
ПРЫГОДЫ МАМАНЦІКА
НАВЫПЕРАДКІ
ПРАБАЧЭННЕ
СМАЧНАЯ НОЧ
ЗАСТУПНІКІ
МУРАЛІКА
СЯБРЫ
ЗДАРОВЫСМЕХ
ГАСЦІНЕЦ

III
КАЛЬЧУГА СЛОВА
АДБОРНЫЯ ЗЯРНЯТЫ СЛОЎ
МАЦЯРЫК
СВЕТЛАФОР
ЗУБРЫНЫЯ ВЕДЫ
ЛІТАРЫ Ў РАСЕ
ЛЕЎ-ВАСТРАСЛОЎ
ЦЮЦК-ВАЎКАДАЎ
ВОЎК І ЗВЕРАБОЙ
ЧАРАДЗЕЙНАЕ ДАСВЕЦЦЕ

ДАЛЬКАЖЫК
СУМОЎЕ
КАБ РАІЛІСЯ РАІ
БУДЗЬМА!

IV
ДРУЖБІСТАЯ БЕЛАРУСЬ
СТАРТЫ — АД ПАРТЫ
ХРАМ СТАІЦЬ НА КРУЦІЗНЕ
НЕ Ў РЫМ, А Ў КРЫМ!
БЕЛАРУС НА ЭКВАТАРЫ
МІША ПІША САЧЫНЕННЕ
СТРЭЧАННЕ
Я — ДЗЯЎЧЫНКА КАЛЯДА
РАДАСЛОЎНАЕ ДРЭВА
ПАКЛОННІК
ПЛЫВЕ АЗОН
УТЕРБОВАННЯ
РЭХА-ПРАРЭХА
ТУР
АБЯРЭГ
ВАЛУНЫ — СЛЕДАВІКІ
ПАВЯРНУЛАСЯ СОНЦА НА ЛЕТА
ДА ПАБАЧЭННЯ!